

HALİFELER TARİHİ*

Çev: Asım Sarıkaya **

Atıf@ Sarıkaya, Asım, Halifeler Tarihi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 38, s. 205 - 217

er-Reîs Ebû Ali b. Nebhân Bağdat'tan bize ulaştırdığı risalesinde haber verdi ve dedi ki: Bize Ali b. Şâzân (kıraaten aleyh) haber verdi, ben de dinledim. Sonra bize Ebû Abdillâh el-Belhî haber verdi. Bize Ebû Fadl b. Hayrûn haber verdi. Bize İbn Şâzân haber verdi. Bize el-Belhî haber verdi. Bize Tarrâd ve İbn'ut-Temimî haber verdiler ve dediler ki: Bize İbn Vasîf es-Sayyâd haber verdi. Bize Ebû Bekr eş-Şafî tamamını haber verdi. Ben eş-Şeyh el-İmâm Ebî'l-Kâsım İsmâil b. Ahmed b. el-Semekandî'ye –Allah onun güçlendirsin– okudum. Size fakîh Ebû Fadl Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. el-Muhâmilî (kıraaten aleyh) haber verdi ve sen de dört yüz yetmiş bir senesi Muharrem ayında dinledin. Bize Ebû Ali Hasan b. Ahmed b. İbrahim b. Hasan b. Muhammed b. Şâzân haber verdi. Bize Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. İbrahim eş-Şafî el-Bezzâz (kıraaten aleyh) üç yüz elli senesi Rebûlevvel ayının on sekizi Salı günü haber verdi ve ben de dinledim. Denildi ki: Size Ebû Bekr Ömer b. Hafes es-Sedûsî haber verdi. Bize Muhammed b. Yezîd Ebû Abdillâh haber verdi. Bize Abbâd el-Muhellebî Hişam b. Hasan'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbas'tan haber verdi ve dedi ki:

Resulullah'a (sav) kırk yaşındayken vahyolundu. On üç sene Mekke'de ve on sene Medine'de ikâmet etti. Altmış üç yaşındayken vefât etti. Bize Muhammed b. Yezîd haber verdi ve dedi ki: Bana Heysem b. Adî, 'Mûcalîd'den, o da Şa'bî'den haber verdi ve dedi ki: İsrâfil, Resulullah'la (sav) temasa geçti.¹ Cebraîl (as) kırk üç yaşındayken ona vahiy getirdi. On sene Mekke'de, on sene Medine'de ikâmet etti. Altmış üç yaşındayken vefât etti. Ebû Bekr altmış üç yaşında vefât etti. Ömer (ra) altmış üç yaşındayken öldürüldü. Bize haber verildi ki: Resulullah Mekke'yi sekizinci senenin

* "Halifeler Tarihi" bir çeviri çalışması olup İbn Mâce'nin "*Kitâbu't-Târîhi'l-Hulefâ*," isimli kitabın tercümesidir. Muhakkikin, esas aldığı metinde yer alan notları ve açıklamaları çeviriye dâhil edilmemiştir. Kitap için bkz: İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd (ö. 273/887), thk: Medîha eş-Şerkâvî, Mektebetü'l-Sekâfeti'l-Diniyye, Mısır 1420/2000.

** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, asimsarikaya@ksu.edu.tr.

¹ Vahiy indirilmeden önce Hz. Muhammed'i (sav) peygamberlik görevine hazırladı. (çev.)

Ramazan ayında fethetti ve Zilkâde ayında Medine'ye döndü. Ebû Bekr dokuzuncu sene insanlara hac yaptırdı. Resulullah onu hac emîri olarak görevlendirmişti. Resulullah (sav) onuncu senede hac yaptı. Bu *Veda* ve *Belâğ hacı*'dır. Sonra Medine'ye döndü ve son katıldığı savaş olan Tebuk Seferi'ne çıktı. Sonra döndü. On birinci senenin Rebûlevvel ayının ilk günlerinde vefât etti.

O, Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizâr b. Maad b. Adnan'dır.

Resulullah'ın (sav) annesi, Âmine bnt. Vehb b. Abdimenâf b. Zühre b. Kilâb b. Mürre'dir. Cenaze namazını ilk önce kılan ehl-i beyti idi sonra sırasıyla Kureyşli Muhâcirler, Ensâr ve insanlar kıldı.

1- Ebî Bekr'in (ra) Halifeliği

Ebû Bekr on birinci senenin Rebûlevvel ayında halife oldu ve on üçüncü senenin Cemâziyelâhir ayının yirmi ikisinde vefât etti. Halifeliği iki sene üç ay veya buna yakın sürdü. Ebû Bekr'in (ra) ismi: Abdullah b. Osman b. Âmir b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy'dir. Ebû Bekr'in annesinin ismi: Ümmü'l-Hayr Selma bnt. Sahr b. Âmir'dir. Annesi, babasının amcasıdır.

Cenaze namazını Ömer b. Hattâb kıldırdı. (Allah onlardan razı olsun)

2- Ömer b. Hattâb'ın (ra) Halifeliği

Ömer b. Hattâb on üçüncü senenin Cemâziyelâhir ayının yirmi ikisinde halife oldu. Muğîre b. Şu'be'nin kölesi Ebû Lü'lü'e onu yirmi üçüncü sene Zilhicce ayının yirmi dördünde yaraladı. Sonra vefât etti. Cenaze namazını Suheyb kıldırdı. Çarşamba gününün sabahında yaralandı.

Halifeliği on sene altı ay beş gün veya buna yakın sürdü. Künyesi Ebû Hafı'dır. O, Ömer b. Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzza b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka'b b. Lüeyy'dir. Annesi, Hanteme¹ bnt. Hişâm b. Muğîre el-Mahzûmî'dir.

3- Osman'ın (ra) Halifeliği

Osman b. Affân yirmi dördüncü sene Muharrem ayının ilk gününde halife oldu. Denildi ki: Muharrem ayının dördüncü günü halife oldu. Otuz beşinci senenin Zilhîcce ayının on sekizi Cuma günü öldürüldü. Halifeliği on bir sene on bir ay birkaç gün sürdü. O, Osman b. Affân b. Ebî'l-As b. Ümeyye b. Abdışems b. Abdimenâf b. Kusayy'dır. Annesi, Ervâ bnt. Kureyz b. Habîb b. Abdışems'dir. Hz. Osman seksen bir yaşında vefât etti. Namazını Cübeyr

¹ Asıl metinde tahkik hatası olduğunu düşündüğümüz "Huseyme" ismi kullanılmıştır. (çev.)

b. Mut'im kıldırdı. Künyesi Ebû Amr'dır. Sedûsî dedi ki: Künye'yi ben ekledim.

4- Ali'nin (ra) Halifeliği

Ali b. Ebî Tâlib (as) –künyesi Ebû Hasan– otuz beşinci sene Zilhicce ayının on sekizinde halife oldu. Kırkinci sene Ramazan ayının yirmi üçü ya da yirmi dördünde öldürüldü. Halifeliği dört sene dokuz ay birkaç gün sürdü.

Abdurrahman b. Mülcem onu Kûfe'de öldürdü. Ali on bir yaşındayken müslüman oldu ve Resulullah (sav) ile birlikte yirmi bir yaşındayken hicret etti. Altmış üç yaşındayken, kırkinci sene Ramazan ayında Cuma günü öldürüldü. O, Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib b. Hâşim'dir. Annesi, Fâtıma bnt. Ahmed b. Hâşim'dir. Annesi, Ebî Tâlib'in amcağıdır. Cenaze namazını Hasan b. Ali kıldırdı. Osman'ın öldürülmesi ile Hasan b. Ali ve Muâviye'nin anlaşması arası beş sene üç ay yedi gecedir. Hüseyin b. Ali (as) elli yedi yaşındayken altmış birinci sene Muharrem ayının Aşûre gününde¹ Kerbela'da öldürüldü. Sonra İbnü'z-Zübeyr fitnesi ortaya çıktı. Muâviye b. Sahr b. Harb halife oldu. Künyesi Ebû Abdirrahman'dır. Cenaze namazını Yezîd kıldırdı. Hasan b. Ali kırk birinci sene Rebûlevvel ayında anlaştı.

Emevî Devleti veya Halifeliği

1- Muâviye'nin (ra) Halifeliği

Rebûlevvel veya Rebûlâhir ayının yirmi beşinde halife oldu. Muâviye altmış senesi Recep ayının yirmi ikisi Perşembe günü vefât etti. Halifeliği on dokuz sene birkaç ay sürdü. Otuz yedi senesi Zilhicce ayında iki hakem² ayrılığa düştüğünde Şam halkı Muâviye'ye biât etti. Yetmiş sekiz yaşında vefât etti.

O, Muâviye b. Sahr b. Harb b. Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenâf b. Kusayy'dır. Annesi, Hind bnt. Utbe b. Rebîa b. Abdişems'dir. Cenaze namazını Yezîd kıldırdı.

2- Yezîd'in Halifeliği

Yezîd b. Muâviye –Künyesi Ebû Hâlid– altmış senesi Recep ayının yirmi ikisinde halife oldu. Altmış dört senesi Rebûlevvel ayında dolunaylı bir gecede vefât etti. Halifeliği üç sene dokuz ay birkaç gün sürdü. Otuz üç yaşında vefât etti.

O, Yezîd b. Muâviye b. Sahr b. Harb'dır. Annesi, Meysûn bnt. Bahdel el-Kelbî'dir. Yezîd Dimeşk bölgesindeki Havran'da öldü.

¹ Aşûre günü: Muharrem ayının onuncu günüdür. (çev.)

² Tahkim olayı hakemleri (çev.)

3- Muâviye b. Yezîd b. Muâviye'nin Halifeliği

Muâviye b. Yezîd'in halifeliği üç ay sürdü. Kırk gün veya buna yakın sürdü de denilmiştir. Künyesi Ebû Yezîd'dir. Muâviye'nin annesi, Ümmü Abdillâh bnt. Ebî Hâşim b. Utbe b. Rebîa'dır.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Muâviye on dokuz yaşında vefât etti. Yirmi yaşında vefât etti de denilmiştir. Osman b. Utbe b. Ebî Süfyân cenaze namazını kıldırdı.

Mervâniler Dönemi

1- Mervân b. Hakem'in Halifeliği

Sonra fitne ortaya çıktı. Şam ehli Mervân b. Hakem'e altmış dört senesi Zilkâde ayının ortasında biât etti. Altmış beş senesi Ramazan ayında vefât etti.

Denildi ki: Mervân'ı eşi Ümmü Muâviye b. Yezîd Ramazan ayının üçüncü günü öldürdü. Halifeliği dokuz ay yirmi sekiz gün sürdü. Seksen bir yaşında vefât etti. O, Mervân b. Hakem b. Ebî'l-As b. Ümeyye'dir. Annesi, Âmine bnt. Safvan b. Muhriz el- Kinânî'dir. Künyesi Ebû Abdilmelik'dir. Abdilmelik b. Mervân cenaze namazını kıldırdı.

Abdullah b. Zübeyr'e Biât

Abdullah b. Zübeyr'e altmış dört senesi Recep ayının yedinci günü Mekke'de biât edildi. Yetmiş üç senesi Cemâziyelâhir ayının on yedisi Salı günü öldürüldü. Biât edilmesinden öldürülmesine kadar olan fitne dokuz yıl iki ay birkaç gün sürdü. Onu Haccâc b. Yusuf yetmiş üç yaşındayken öldürdü. Künyesi Ebû Bekr'dir. O, Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed b. Abdilzaza b. Kusayy b. Kilâb'dır. Annesi Esmâ bnt. Ebî Bekr es-Siddîk (ra)'dır.

2- Abdilmelik b. Mervân'a Biât

Şam halkı Abdilmelik b. Mervân'a altmış beş senesi Ramazan ayında biât etti. İnsanlar ona biâtte yetmiş üç senesi Cemâziyelâhir ayının on yedisinde birleşti. Abdilmelik seksen altı senesi Şevval ayının ortasında öldü. İbn Zübeyr'in öldürülmesinin ardından biâtte birleşildiği günden ölümüne kadar olan halifeliği on üç sene üç ay on sekiz gün sürdü. Elli yedi yaşında vefât etti. O, Abdülmelik b. Mervân b. Hakem b. Ebî'l-As b. Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenâf'dır. Annesi, Âişe bnt. Muâviye b. Muğîre b. Ebî'l-As b. Ümeyye'dir. Cenaze namazını Velîd b. Abdilmelik kıldırdı. Dolunaylı bir gecede Dimeşk'te öldü.

3- Velîd b. Abdilmelik'in Halifeliği

Velîd b. Abdilmelik Şevvâl ayının ortasında Abdilmelik'in vefât ettiği gün halife oldu. Künyesi Ebû Abbas'dır. Doksan altı senesi Rebîulevvel veya

Rebûlâhir ayının ortasında vefât etti. Halifeliği dokuz sene beş veya altı ay sürdü. Kırk dokuz yaşında vefât etti. Annesi, Ümmü Süleyman Vellâde bnt. Abbas b. Cüz el-Absîye'dir.

4- Süleyman b. Abdilmelik'in Halifeliği

Süleyman b. Abdilmelik doksan altı senesi Rebûlevvel veya Rebûlâhir ayının ortasında halife oldu. Safer ayında bir Cuma günü vefât etti. Halifeliği iki yıl dokuz veya on ay birkaç gün sürdü. Kırk beş yaşında vefât etti. Cenaze namazını Ömer b. Abdilazîz kıldırdı.

5- Ömer b. Abdilazîz'in (ra) Halifeliği

Ömer b. Abdilazîz –Künyesi Ebû Hafs– halife oldu. Yüz bir senesi Recep ayının yirmi beşi Cuma günü vefât etti. Halifeliği iki sene beş ay yirmi gün sürdü. Otuz dokuz yaşında vefât etti. O, Ömer b. Abdilazîz b. Mervân b. Hakem b. Eb'l-As b. Ümeyye'dir. Annesi, Ümmü Asım bnt. Asım b. Ömer b. Hattâb'dır. İsmi Leylâ bnt. Asım'dır. Ömer b. Abdilazîz Hıms'ın Semân bölgesinde vefât etti. Mesleme b. Abdilmelik cenaze namazını kıldırdı. Abdülazîz b. Ömer kıldırdı denilmiştir.

6- Yezîd b. Abdilmelik'in Halifeliği

Ömer'in vefât ettiğinde Yezîd b. Abdilmelik b. Mervân halife oldu. Yüz beş senesi Şa'bân ayının yirmi beşi Perşembe günü vefât etti. Halifeliği dört sene bir ay sürdü. Kırk yaşında vefât etti. Annesi, Âtike bnt. Yezîd b. Muâviye'dir. Yezîd Dimeşk'in Havran bölgesindeki Irbid'de vefât etti. Hişâm b. Abdilmelik cenaze namazını kıldırdı.

7- Hişâm b. Abdilmelik'in Halifeliği

Hişâm b. Abdilmelik yüz beş senesi Şa'bân ayında halife oldu. Yüz yirmi beş senesi Rebûlâhir ayının altısında vefât etti. Halifeliği on dokuz sene yedi ay on bir gün sürdü. Altmış bir yaşında vefât etti. Annesi, Âişe bnt. Hişâm b. İsmail el-Mahzûmî'dir. Rusâfe'de vefât etti. Mesleme b. Abdilmelik cenaze namazını kıldırdı.

8- Velîd b. Yezîd'in Halifeliği

Velîd b. Yezîd b. Abdilmelik yüz yirmi beş senesi Rebûlâhir ayında halife oldu. Yüz yirmi altı senesi Cemâziyelâhir ayının yirmi sekizinde öldürüldü. Halifeliği bir yıl bir ay yirmi iki gün sürdü. Künyesi Ebû Abbas'dır. Dimeşk topraklarındaki Harâmî'de kırk beş yaşında vefât etti. Annesi olan Ümmü'l-Haccâc, Haccâc b. Yusuf'un kardeşi olan Muhammed b. Yusuf'un kızıdır.

9- Yezîd b. Velîd'in Halifeliği

Yezîd b. Velîd en-Nâkıs¹ yüz yirmi altı senesi Cemâziyelâhir ayında halife oldu. Yüz yirmi altısı senesi Zilhîcce ayının yirmisinde vefât etti. Halifeliği beş ay on iki gün sürdü. Kırk yaşında vefât etti. Künyesi Ebû Halîd'dir. Annesi câriye'dir.

10- İbrahim el-Halî'nin Halifeliği

İbrahim b. Velîd el-Halî'e² biât edildi. O, Yezîd b. Velîd'in kardeşidir. Anne bir kardeşi Mervân b. Muhammed'e kendisini halifelikten azlederek biât etti. Anneleri bir câriyedir. Künyesi Ebû İshâk'tır.

11- Mervân'a Biât Edilmesi

Mervân b. Muhammed b. Mervân b. Hakem –Künyesi Ebû Abdilmelik–e yüz yirmi yedi senesi Safer ayının on dördüncü günü biât edildi. Yüz otuz iki senesi Zilhîcce ayının yirmi dördü Perşembe günü öldürüldü.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Mısır'ın Bûsîr şehrinde öldürüldü. Öldürülünceye kadar süren halifeliği beş sene on ay on gündü. Mervân b. Muhammed'in Benî Ümeyye'den sonra Ebû Abbas'a biât edilinceye kadar olan halifeliği beş yıl yirmi sekiz gün sürdü. Altmış iki yaşında vefât etti. Annesi ümmü veledir.³

Abbas Oğulları

1- Ebû'l-Abbas es-Seffâh'ın Halifeliği

Ebû'l-Abbas Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdillâh b. Abbas b. Abdilmuttalib b. Hâşim es-Seffâh yüz otuz iki senesi Rebûlevvel ayının on ikinci günü halife oldu. Cemâziyelevvel ayı da denilmiştir. Yüz otuz altı senesi Zilhîcce ayının on biri veya on üçü Pazartesi günü vefât etti. Halifeliği dört sene dokuz ay sürdü. Otuz üç yaşında vefât etti. Annesi, Râita bnt. Ubeydillâh b. Abdillâh b. Abdilmedân b. Deyyân b. Hâris b. Ka'b'dır. Enbar'da vefât etti. Cenaze namazını İsa b. Ali b. Abdillâh b. Abbas kıldırdı.

2- Ebû Ca'fer el- Mansûr'un Halifeliği

Ebû Ca'fer Abdillâh b. Muhammed b. Ali halife oldu. Annesi Selâme isimli ümmü veled'tir. Yüz elli sekiz senesi Zilhîcce ayının dokuzunda vefât

¹ Velîd b. Yezîd'in arttırdığı maaşları eski seviyesine indirdiğinden "en-Nâkıs" denilmiştir. (çev.)

² Halifelikten indirildiği için kendisine azledilen manasına gelen "el-Halî" denilmiştir. (çev.)

³ Efendisinden çocuk doğuran cariye'ye "ümmü veled" denir. (çev.)

etti. Halifeliği yirmi iki seneden altı gün eksik sürdü. Mekke'de tervîye günü¹ vefât etti. Cenaze namazını İsa b. Ali b. Abdillâh b. Abbas kıldırdı.

3- el-Mehdi'nin Halifeliği

Muhammed b. Abdillâh el-Mehdi halife oldu. Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Mâsebezân şehrinde vefât etti. Cenaze namazını Hârûn er-Reşîd kıldırdı. Künyesi Ebû Abdillâh'dır. Yüz altmış dokuz senesi Muharrem ayının yirmi ikisinde, kırk üç yaşında vefât etti. Annesi, Ümmü Mûsa bnt. Mansûr b. Abdillâh b. Şehr b. Şurahbil el-Hımyerî'dir.

4- Mûsa el-Hâdi'nin Halifeliği

Mûsa b. el-Mehdî el-Hâdi yüz altmış dokuz senesinde halife oldu. Yüz yetmiş senesi Rebûlevvel ayının on dördü Cuma günü vefât etti. Halifeliği bir sene bir ay yirmi iki gün sürdü. Yirmi dört yaşında vefât etti. Annesi, Hayzurân isimli ümmü veledtir.

5- Hârûn er-Reşîd'in Halifeliği

Hârûn b. el-Mehdî er-Reşîd yüz yetmiş senesi Rebûlevvel ayında halife oldu. Yüz doksan üç senesi Cemâziyelevvel ayının yirmi yedisinde vefât etti. Halifeliği yirmi üç sene iki ay on üç gün veya buna yakın sürdü. Ölümü ilân edildi. Muhammed b. Hârûn Medinetü's-Selâm'da Cemâziyelâhir ayının on altısı Cuma günü ağıt yaktırdı. Annesi, Hayzurân'dır.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Tus şehrinde öldü. Cenaze namazını Salih b. er-Reşîd kıldırdı. Kırk altı yaşında vefât etti.

6- Muhammed el-Emîn b. Zübeyde'nin Halifeliği

Muhammed b. Hârûn el-Mahlû' –Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Ona el-Emîn denilir– yüz doksan üç senesi Cemâziyelâhir ayının on yedisi Cuma günü halife oldu. Yüz doksan sekiz senesi Muharrem ayında öldürüldü. Halifeliği dört sene altı ay yirmi dört gün sürdü. Yirmi sekiz yaşında öldürüldü. Annesi, Ümmü Ca'fer bnt. Ebî Ca'fer'dir.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Künyesi Ebû Abdillâh'tır.

7- el-Me'mûn'un Halifeliği

Abdullah b. Hârûn el-Me'mûn yüz doksan sekiz senesi Muharrem ayında halife oldu. Halifelik ona teslim edildi. Künyesi Ebû Abdillâh'tır. Bundan önce yaklaşık olarak iki yıl Horasan valiliği yaptı. Horasan ve diğer şehirlerin halkı Muhammed b. Hârûn'u hal' ettiler. Muhammed b. Hârûn'un öldürülmesiyle başlayan Me'mûn'un halifeliği yaklaşık yirmi yıl dört ay sürdü. Tarsus'ta iki yüz on sekiz senesi Recep ayında kırk sekiz yaşında vefât

¹ Zilhicce'nin sekizinci günü. (çev.)

etti. Annesi, Merâcil el-Bâziğîsiyye isimli ümmü veledtir. Cenaze namazını el-Mu'tasım kıldırdı.

8- el-Mu'tasım'ın Halifeliği

Ebû İshâk Muhammed b. Hârûn el-Mu'tasım-Billâh iki yüz on sekiz senesi Recep ayında halife oldu. İki yüz yirmi yedi senesi Rebûlevvel ayında vefât etti. Halifeliği yaklaşık sekiz sene yedi ay sürdü. Annesi, Mârîde isimli ümmü veledtir. el-Mu'tasım kırk dokuz yaşında vefât etti. Cenaze namazını el-Vâsık kıldırdı.

9- el-Vâsık'ın Halifeliği

Hârûn b. Ebî İshâk el-Vâsık-Billâh iki yüz yirmi yedi senesi Rebûlevvel ayında halife oldu. İki yüz otuz iki senesi Zilhicce ayının yirmi yedisi Çarşamba günü vefât etti. Halifeliği beş sene üç ay on beş gün sürdü. Annesi, Karâtîs isimli ümmü veledtir. Künyesi Ebû Ca'fer'dir.

10- Ca'fer el-Mütevekkil'in Halifeliği

Ca'fer el-Mütevekkil iki yüz otuz iki senesi Zilhicce ayının yirmi yedisi Çarşamba günü halife oldu. İki yüz kırk yedi senesi Şevval ayının dördü Çarşamba gecesi öldürüldü. Halifeliği on dört sene dokuz ay bir gün sürdü. Annesi Şücâ' isimli ümmü veledtir. Künyesi Ebû'l-Fadl'dir. Cenaze namazını el-Muntasır kıldırdı.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Buraya kadar olan kısmı hocamdan işittim. Bundan sonraki bölüm benim ilavemdir.

Ebû Bekr es-Sedûsî dedi ki: Ca'fer el-Mütevekkil'in oğluna vefâhtlığı için iki yüz otuz beş senesi Zilhicce ayının yirmi yedisi Cumartesi günü biât alındı.

11- el-Muntasır'ın Halifeliği

Muhammed b. Ca'fer el-Mütevekkil el-Muntasır iki yüz kırk yedi senesi Şevval ayının dördü Çarşamba günü halife oldu. İki yüz kırk sekiz senesi Rebûlâhîr ayının dördü Pazartesi günü vefât etti. Halifeliği altı ay sürdü. Annesi Hubşiyye isimli ümmü veledtir. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Cenaze namazını el-Mustaîn kıldırdı.

12, 13, 14- el-Mustaîn, el-Mu'tez'in ve el-Mehdî'nin Halifeliği

Ahmed b. Muhammed b. el-Mu'tasım el-Mustaîn-Billâh iki yüz kırk sekiz senesi Rebûlâhîr ayının dördü Pazartesi günü halife oldu. Künyesi Ebû Abdillâh'tır. el-Mustaîn iki yüz elli bir senesi Muharrem ayının yirmi dördü Çarşamba günü Bağdat'a geldi. el-Mu'tez'e Sürra men raâ¹ halkı iki yüz elli

¹ Samerrâ şehrinin eski ismidir. Sürra men raâ: Göreni hoşnut eden anlamına gelir. (çev.)

bir senesi Muharrem ayının on üçü Çarşamba günü biât etti. Savaş Safer/Âzar¹ ayında oldu. el-Mustaîn'in annesi, Muhârik isimli ümmü veleddir. el-Mustaîn hal' olundu.

Bağdat iki yüz elli iki senesi Muharrem ayının üçü Cuma günü el-Mu'tez'e biâte çağrıldı. el-Mu'tez'in annesi, Kabîha'dır. Künyesi Ebû Abdillâh'tır. el-Mu'tez Recep ayının sonunda hal' olundu.

Sürra men raâ halkı Muhammed b. el-Vâsık-Billâh el-Mehdî-Billâh'a iki yüz elli beş senesi Recep ayının yirmi sekizi/Temmuz ayının on üçü Çarşamba günü biâta çağrıldı. Sürra men raâ halkından Şa'bân ayının biri Cuma günü biât alındı. Bağdat'tan biât alınmadı. Bağdat'ta el-Mu'tez için biât alındı. el-Mu'tez Şa'bân ayının yirmi sekizi Cumartesi günü öldürüldü.

Bağdat, Muhammed el-Vâsık el-Muhtedî-Billâh'a iki yüz elli beş senesi Şa'bân ayının sekizi/Temmuz ayının yedisi Cuma günü biâta çağrıldı. Annesi Karatî isimli ümmü veleddir. Sürra men raâ'da fitne Haziran ayının on dördü Pazar günü zevâl vaktinde zuhûr etti. el-Mühtedî çıktı ve onlarla savaştı, yaralanarak Türklerin eline esir düştü. Günün geri kalanı ve Pazartesi günü onların elinde kaldıktan sonra öldürüldü. Cenaze namazı Recep ayının on altısı Salı günü kılındı.

15- el-Mu'temid'in Halifeliği

Ahmed b. el-Mütevekkil el-Mu'temid-Alellâh'a iki yüz elli altı senesi Recep ayının on altısı Salı günü biât edildi. Annesi Feteyân isimli ümmü veleddir. Ca'fer el-Mufevvîz-İlallâh b. el-Mu'temid ve Ebî Ahmed b. Mütevekkil el-Muvaffak-Billâh'a iki yüz yetmiş bir senesi Zilhicce ayının on yedisi Cuma günü Sürra men raâ şehrinde velâhtlıkları için biât alındı. el-Mu'temid Bağdat'a Cemazîyelâhir ayının onu Cumartesi günü günün doğuşuyla geldi ve Şemmâsiyye'de konakladı. Burada Cumartesi, Pazar, Pazartesi ve Salı günleri kaldı. Çarşamba günü Bağdat'a girdi. Saffârilerle savaşmak için iki yüz altmış iki senesi Cemazîyelâhir/Âzar ayının on dördü Çarşamba günü Za'ferâniyye'ye yönelerek Bağdat'ı doğrudan geçti. Emîru'l-Mü'minîn ve Saffâriler arasındaki savaş iki yüz altmış iki senesi Recep/Nisan ayının onu Pazar günü öğleden akşama kadar sürerek Sîb-i Ben-i Kûma'da gerçekleşti. el-Mu'temid-Billâh ikinci defa Bağdat'a geldi. Şemmâsiyye'ye iki yüz altmış beş senesi Safer ayının sekizi/Teşrînilevvel ayının yedisi Cuma günü indi. Burada Perşembe, Cuma ve Cumartesi günü zevâl vaktine kadar kaldı. Ardından Ümmî Ca'fer'in tımar arazisini geçerek Bişr b. Hârûn el-Nasrânî'nin bostanına geldi ve Safer ayının yarısına denk gelen Perşembe gününe kadar burada kaldı. Sonra Bağdat'a girdi. Saffârilerle karşılaşmak

¹ Müellif, buradan itibaren Hicri ve Güneş yılına bağlı olan Süryanî ay isimlerini bir arada vermektedir. (çev.)

için Za'ferâniyye'ye yönelerek doğu tarafına geçti. Firk köyüne geldi ve burada konakladı. Salı günü günün doğuşuyla Sürra men raâ'ya yönelerek geri döndü. Nehir üzerinden Bağdat'ı geçti ve iki yüz altmış beş senesi Rebûlevvel ayının yirmi altısında Şemmâsiyye'ye indi.

el-Mu'temid Şemmâsiyye'ye yönelerek Şevval ayının yirmi yedisi Pazartesi günü/Nisan ayının Nevruz günü Bağdat'a geldi. Sonra Bağdat'a girdi ve tepeyi geçerek iki yüz altmış dokuz senesi Şevval ayının beşi Çarşamba günü Hasan b. Sehl'in sarayında misafir oldu.

el-Alevî Safer ayının ikisi Cumartesi günü öldürüldü. Ebû Abbas b. Ebî Ahmed el-Muvaffık-Billâh iki yüz yetmiş senesi Cemâziyelevvel ayının yirmi altısı/Kanûnulevvel ayının yirmi sekizi Pazartesi günü yola çıkarak Sülâsâ çarşısından Şemmâsiyye kapısına mızrağının ucunda el-Alevî'nin başıyla geçti.

el-Mu'temid Sürra men raâ'ya gitmek için Bağdat'a geldi ve Muhammed b. Abdillâh b. Tâhir'i iki yüz yetmiş senesi Şubat ayının on yedisi/Şa'bân ayının on beşi Pazartesi günü Bağdat ve Horasân vâlisi olarak atadı. Muhammed b. Abdillâh halifenin önünden kılıçla geçti.

el-Mu'temid iki yüz yetmiş iki senesi Şevval ayının yirmi beşi/Nisan ayının dördü Pazartesi günü Bağdat'a geldi. Za'ferâniyye'de konakladı. Muhammed b. Tâhir b. Abdillâh önünden kılıçla geçti. Burada bir gün kaldı. Zilhicce ayının dördü Pazartesi günü Batı tarafındaki Vâsıt şehrine gitmek için hızlı bir şekilde hareket etti. Cumartesi'ye denk gelen Tervîye günü doğu tarafına geçti. Vâsıt'a iki yüz yetmiş üç senesi Kurban bayramının birinci günü/Ayâr ayının sekizi Pazartesi günü geldi.

Ebû Ahmed el-Muvaffık-Billâh Çarşamba günü vefât etti. Haziran ayının ilk günü/Safer ayının sekizi Perşembe gecesi defnedildi. Oğlu Ebî Abbas'ın vefâhtlığı için iki yüz yetmiş sekizi senesi Safer ayının yirmi dördü/Haziran ayının üçü Cuma günü biât alındı.

Emîru'l-Mü'minîn el-Mu'temid-Billâh, Cafer el-Mufevviz'i iki yüz yetmiş dokuz senesi Muharrem ayının yirmi ikisi Pazartesi günü vefâhtlıktan azletti. Buna kâdı ve orada bulunanları şahit tuttu. Kâdı bu yazıyı mecliste okudu ve orada bulunan şahitliğine güvenilen âdil kimseleri şahit tuttu. Emîru'l-Mü'minîn el-Mu'temid-Alellâh ve Ebî Abbas el-Mu'tazıd-Billâh için biât aldı. İki yüz yetmiş dokuz senesi Muharrem ayının yirmi altısı Cuma günü minberden Ca'fer'i vefâhtlıktan azlettiğini duyurdu.

Emîru'l-Mü'minîn el-Mu'temid-Billâh iki yüz yetmiş dokuz senesi Recep ayının on sekizi Pazartesi gecesi vefât etti.

16- Ahmed b. el-Muvaffak b. el-Mütevekkil el-Mu'tezid'in Halifeliği

Annesi Hafîr isimli ümmü veledir. İnsanlar iki yüz seksen dokuz senesi Rebûlâhir ayının ortası Pazartesi günü el-Mu'tazid'in ölümüyle şiddetle sarsıldı. Hassâ askerleri ve kumandanlar ölmediğini duyurdular ve adına ayın yirmisi Cuma günü hutbe okundu. Hassâ askerleri ve kumandanlar Salı gecesi Ali b. Mu'tazid için velâhtlık biâtı aldılar. Muhammed b. Abdillâh b. Tâhir'in sarayına defnedildi. Dediler ki: Buraya gömülmeyi vasiyet etti. Halifeliği dokuz sene dokuz ay beş gün sürdü.

17- el-Muktefî'nin Halifeliği

Emîru'l-Mü'minîn el-Muktefî için kendisi Rakka'dayken Medinetü's-Selâm'da iki yüz seksen dokuz senesi Rebûlevvel ayının yirmi yedisi Cuma günü biât alındı. Nisan ayının ortasında Bağdat'a geldi. el-Muktefî Bağdat'a ulaştı ve nehir üzerinden Cemâziyelevvel ayının yedisi Pazartesi günü sarayına geldi. Ordu Cuma günü isyan etti ve erzâk istediler.

Ebû Bekr eş-Şâfi dedi ki: Buraya kadar Ebû Bekr es-Sedûsî'den işittim. Ebû Muhammed el-Muktefî-Billâh Zilkâde ayının on üçü Pazartesi günü vefât etti. Babası el-Mu'tazid-Billâh'la birlikte Pazar gecesi defnedildi.

18- el-Muktedir-Billâh'ın Halifeliği

Ca'fer b. el-Muktazid el-Muktedir-Billâh – annesinin ismi Şağab – iki yüz doksan beş senesi Zilkâde ayının on dördü Pazar günü halife ilân edildi. Halifenin vezîri Abbas ve Bağdat sâhibu's-şurtası İbn Amraveyh'di. Medînetü-Ebî Ca'fer¹ kâdısı İbn Ebî's-Şevârib, Şarkıyye kâdısı Muhammed b. Yusuf ve doğu tarafı kâdısı Yusuf b. Ya'kub'du. Oğlu Muhammed halefiydi.

Vezîr Abbas kâfilesinin içinde Cumartesi günü Hüseyin b. Hamdân tarafından öldürüldü ve müsle yapıldı. el-Mu'tazid'in kölesi Fâtik onunla birlikte aynı gün İbn Savâr Tekîr tarafından öldürüldü. Ordu el-Muktedir'i hal' etmek üzerine ittifak etti.

19- Abdullah b. el-Mu'tez'in Halifeliği

Abdullah b. el-Mu'tez'i Pazar gecesi halife ilân ettiler. İnsanlar kendilerini büyük bir olayın içinde buldular. Çünkü ordu, kâdi Muhammed b. Yusuf, kâdi Ebû Müsennâ ve bir grup insan bu olayı desteklediler. Allah el-Muktedir'e lütfuyla yardım etti. Abdullah b. el-Mu'tez ve ordu kaçtı. Ardından hepsi yakalandı. Muhammed b. Yusuf'un yerine İbn Ebî's-Şevârib getirildi. Medînet'ül-Mansur'a İbn Ebî's-Şevârib'in yerine Ahmed b. İshak b. Behlûl getirildi. Şurtâ görevine el-Mu'tazid'in kölesi Mu'nis getirildi. İbn'ul-

¹ Bağdat'ın diğer ismi.(çev.)

Fırât vezirlikten azledildi ve bu vazife Mekke'den getirilen Ali b. İsâ'ya verildi. Ebû Ömer Şerkiyye ve Garbiyye tarafı kâdılığında alındı. İbn Behlûl görevine devam etti. Emîru'l-Mü'minîn'in kölesi Mu'nis vefât etti. Hasan b. Hamdân'ın yakalanması istendi ve yakalanması için üç yüz üç senesinde ordu çıkarıldı. Ramazan ayında kardeşleri onu yakaladı.

Ali b. Fırât üç yüz dört senesi Pazartesi'ye denk gelen Tervîye günü serbest bırakıldı ve vezirliğe atandı. Ali b. İsâ azledildi. Af dilemesi üzerine affedildi. Ali b. Fırât üç yüz altı senesinde ikinci kez tutuklandı.

Vezirliğe Hâmid b. Abbas getirildi. Ali b. İsâ dîvânlardan sorumlu oldu. Bu sene Mekke vâlisi İbn Câh vefât etti. Bağdat şurtâsından azledilen Nîzar b. Muhammed Mekke vâliliğine getirildi. Bağdat şurtâsı görevine Necâh et-Tûlûni getirildi. Emîru'l-Müminîn'in kölesi Mûnis el-Hâdim sekizinci sene Mağrib'deki İbn Ubeydillah el-Hâricî'nin Yusuf b. Ebî's-Sâc'ı esir almasından sonra kendisiyle savaşmak için ikinci defa Mısır'a gönderildi. Hâmid b. Abbas, Ali b. İsâ, İbn Ebî'l-Havârî ve bir grup kâtib yakalandı.

İbn Fırât serbest bırakıldı ve üçüncü defa vezirliğe oğlu Muhsin'le birlikte atandı. İbn Melâhız Mekke vâlisiyken, Ali b. İsâ buraya sürüldü. Bu sene Mekke'de fitne ortaya çıktı ve İbn Melâhız azledildi. İbn Bint b. Câh valî olarak atandı ve Mekke'de kaldı. Bedevilerden dolayı Mekke'den çıkamadı. Hebîr'de Sultâna ait tüm kâfileler sıkıntıya uğradılar. Yollara hâkim olan Ebû Heycâ b. Hamdân b. Hamdûn'du. Onlara karşı İbn Ebî Saîd el-Cenâbi Hecer şehrinde bin yüz süvariyle birlikte geldi. Komutanları yanına aldı ve kadınları gönderdi. Hebîr'deki insanları serbest bıraktı. Onlardan bir kısmı kurtuldu bir kısmı ise öldü. Kendisiyle savaşanları öldürdü. Ebû Heycâ, Halifenin annesinin amcası, Sultânın korumalarından sorumlu Fulful, Hazeriyyü ve İbn Keşemrid'i esir aldı. Onları Hecer şehrine götürdükten sonra Mu'nis'e gönderdi. Ali b. Fırât ve oğlu Muhsin tutuklanarak İbn Ebî Abbas'a teslim edildiler ve yaptıkları bazı kötülükler haber verildi.

Ebû Kasım el-Hâkânî vezirliğe üç yüz on iki senesi Safer ayında getirildi. Ali b. Fırât ve oğlu Muhsin öldürüldü. Mu'nis el-Hâdim Cemâziyelevvel ayında Karmatîlerle savaşmak için Basra tarafındaki Hecer şehrine doğru çıktı. İbn Ebî Sâc Vâsıt şehrine geldi ve burada konakladı. Karmatî on beş senesi Ramazan ayının sonunda ikinci defa Kûfe'ye geldi. İbn Ebî's-Sâc'la savaş Kûfe etrafında Şevval ayının ikinci günü gerçekleşti. İbn Ebî's-Sâc esir alındı. Karmatî geldi ve Enbâr'daki Fırat nehri köprüyü tamir ederek geçti. Enbâr valîsi, İbn Bilâl ve İbn Hâris'i öldürdükten sonra Akra-Fûk tepesine geldi. Mu'nis ve Karmatî'nin askerleri arasından Zibâra nehri geçiyordu. Karmatî, Heyt şehrine yöneldiyse de ele geçiremedi. Rahbâ şehrine doğru devam etti ve üç yüz on altı senesi Muharrem ayında buraya

girdi. Ebû Bekr eş-Şafî el-Bezzâr'ın rivâyeti buraya kadardır. Ebû Ali b. Şâzân dedi ki:

20- el-Kâhir-Billâh'ın Halifeliği

el-Mu'tez'den sonra kardeşi el-Kâhir Ebû Mansûr Muhammed b. el-Mu'tazid-Billâh halife oldu. Annesi, Mağrîb asıllı olup ismi Kabûl'dü. Halifelikten hal' edildikten sonra gözlerine mil çekildi ve Dâru's-Sultan'da hapsedildi. Halifeliği bir yıl altı ay sekiz gün sürdü. Dâr'u-İbn Ebî Tâhir diye bilinen sarayında öldü. Altın ve gümüş sikkelerin üzerine Muhammed Resulullah, el-Kâhir-Billâh el-Müstakîm min a'dâillâh lidînillâh (Allah'ın dini için Allah'ın düşmanlarından intikam alan) yazdırıldı.

21- er-Râdî-Billâh'ın Halifeliği

el-Kâhir-Billâh'dan sonra Ebû Abbas er-Râdî-Billâh Muhammed b. el-Muktedir halife oldu. Annesinin ismi Zalûm'du. Halifeliği altı sene on ay on gün sürdü. Medinetü's-Selâm'da vefât etti.

22- el- Muttakî-Billâh'ın Halifeliği

er-Râdî'den sonra kardeşi Ebû İshâk İbrahîm b. el-Muktedir el-Muttakî halife oldu. Annesinin ismi Halûb'du. Sindiyyé'de yakalanarak halifelikten hal' edildi ve gözlerine mil çekildi. Halifeliği üç yıl on bir ay sürdü.

23- el-Müstekfî'nin Halifeliği

el-Müstekfî-Billâh Ebû'l-Kâsım Abdullah b. el-Muttakî halife oldu.